

ŚWIĘTY Z CIESZYNA

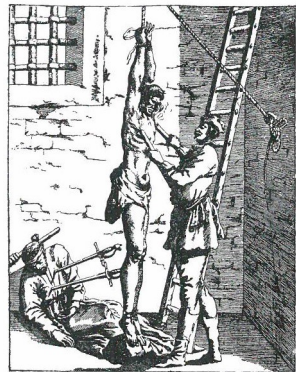
TEKST: EMILIA ŚWIDER

Powoli dobiega końca rok 2019, który ogłoszony został w województwie śląskim Rokiem św. Melchiora Grodzieckiego. Duchowny katolicki, ojciec jezuita, urodzony w Cieszynie w 1581 lub na początku 1582 roku poniósł męczeńską śmierć w obronie wiary. Zmarł 7 września 1619 w Koszycach, a relikwii męczennika spoczęły w roku 1905 w kościele Najświętszego Serca Jezusowego w dzisiejszym Czeskim Cieszynie. W lipcu 1995 roku Melchior Grodziecki został kanonizowany przez papieża Jana Pawła II.

HISTORIA ŻYCIA ŚWIĘTEGO

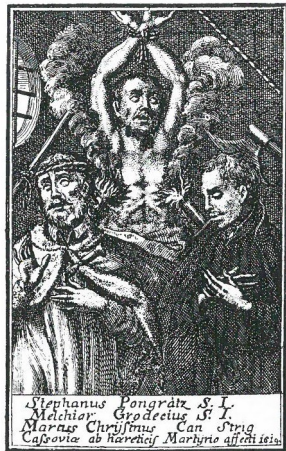
Historia życia i śmierci Melchiora Grodzieckiego jest niezwykła, nic zatem dziwnego, że staje się przedmiotem zainteresowania badaczy i historyków z obu stron granicy. W Muzeum Těšínska w Czeskim Cieszynie tematem tym zajmuje się David Pindur, na prawym brzegu Olzy zaś Wacław Gojniczek z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Pomimo tego, iż postacią Melchiora Grodzieckiego interesowało się wielu badaczy i powstały liczne biografie, występują w nich pewne nieścisłości. Przez całe stulecie mniemano, że św. Melchior Grodziecki wywodził się ze śląskiej rodziny szlacheckiej Grodzieckich z Brodów, żyjącej na przełomie XVI i XVII wieku na terenie Księstwa Cieszyńskiego. W ostatnich latach pogląd ten zaczął wzbudzać pewne kontrowersje.



Miedzioryt Melchiora Küßella przedstawiający śmierć męczeńską Stefana Pongracza oraz męczennictwo Melchiora Grodzieckiego w dziele znakomitego czeskiego jezuita Matěja Tannera Societas Jesu Usque ad Sanguinem pro Deo, Et Fide Christiana militans, które wydano w Pradze w 1675 roku.

(archiwum Davida Pindura)



Przedstawienie męczennictwa koszyckich męczenników w historii kościoła Kornela Hazarta wydanej w Wiedniu w roku 1703

(archiwum Davida Pindura)

Polski historyk Wacław Gojniczek w jubileuszowym roku Świętych Koszyckich Męczenników (tak bowiem nazywany jest Melchior Grodziecki wraz ze swymi towarzyszami Chorwatem Markiem Krížem i Węgrem Stefanem Pongraczem, którzy tak samo zginęli męczeńską śmiercią na początku września 1619 roku w Koszycach) wygłosił już kilka wykładów na ten temat. Jak przyznał, problematyka Melchiora Grodzieckiego znalazła się w polu jego zainteresowań badawczych przez przypadek przed prawie dwudziestu laty, kiedy interesował się rodzinami szlacheckimi Księstwa Cieszyńskiego.

Sperając w dokumentach archiwalnych, natrafił na dane dotyczące śląskiej rodziny szlacheckiej Grodzieckich herbu Radwan uważanej za ród, z którego miał wywodzić się Melchior Grodziecki. – Postać przyszłego



Miedzioryt z okresu baroku przedstawiający Melchiora Grodzieckiego, jego męczeńską śmierć i losy szczątków (archiwum Davida Pindura)

świętego Melchiora Grodzieckiego po raz pierwszy opisał w sześćdziesiąt trzy lata po jego zgonie wybitny czeski historyk, jezuita Bohuslav Balbin, który m.in. wykorzystywał do swoich badań archiwum zakonne. Jego zdaniem Melchior Grodziecki pochodził ze wspomnianej szlacheckiej rodziny Grodzieckich z Brodów i jego ojcem miał być Henryk, brat biskupa Jana Grodzieckiego (po łacinie Grodecius). Warto zwrócić uwagę na fakt, że biografowie Melchiora z okresu przed beatyfikacją różnie tłumaczyli łacińską formę imienia jego nazwiska: Grodecz, Grodecky lub Grodziecki. Można więc zakładać, że nie dysponowali bezpośrednimi danymi o jego rodowodzie. O szlacheckim pochodzeniu Melchiora Grodzieckiego historyk Balbin wnioskował również na tej zasadzie, iż dwóch pozostałych jego towarzyszy pochodziło ze szlacheckich rodzin – powiedział Gojniczek. Informacje te powtarzane były przez kolejnych autorów licznych publikacji.

POCHODZENIE SZLACHECKIE CZY MIESZCZAŃSKIE

Badania historyka Wacława Gojniczka weryfikowały dotychczasowe dane co do pochodzenia Melchiora Grodzieckiego. Skoncentrował się on na niewyjaśnionych do tej pory sprawach związanych z rodowodem cieszyńskiego męczennika. Jego zdaniem wiele przesłanek wskazuje na to, że Melchior Grodziecki nie miał szlacheckich korzeni.



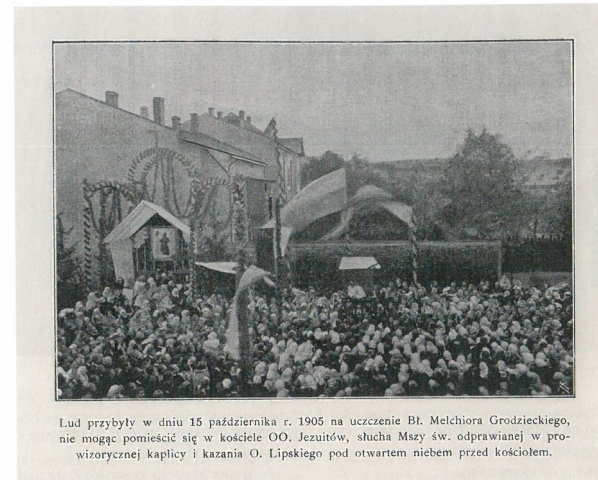
Blahořeční mučedníci Melichar Grodecký, Stěpán Pongrácz T. J. a Kanovník Marek Kríž.

Okładka wydruku czeskiej wersji pieśni do błogosławionych męczenników koszyckich wydanej w Cieszynie w roku 1905 (Muzeum Těšínska)

Analizując dokumenty, polski historyk nie znalazł w nich, a szczególnie w dokumentach spadkowych dotyczących rodziny Grodzieckich z Brodów, dziecka o imieniu Melchior, co byłoby w sprzeczności z obowiązującym prawem i praktyką. Brak też informacji o rodzinie Melchiora w dokumentach wytworzonych przez zakon jezuitów.

– Skoro pochodził z Cieszyna, gdzie się urodził w 1581 roku lub w początkach 1582 roku, to najprawdopodobniej chodzi o Melchiora Grodeckiego wspomnianego w aktach miasta Cieszyna z tego okresu. Urodził się w rodzinie mieszczańskej Jerzego i jego małżonki, córki Beranka, w którymś z narożnych domów przy ulicy Polskiej, dzisiejszej ulicy Głębokiej – stwierdził historyk.

Dodał, że do pomyłki doszło ze względu na identyfikację Melchiora z biskupem ołomuńskim Janem Grodzieckim zmarłym w 1574 roku. Wcześniejszym badaczom nie były znane miejskie archiwalia Cieszyna. Badania z ostatnich lat wskazują na to, że Melchior Grodziecki był z największym prawdopodobieństwem mieszczaninem z pochodzenia. Zdaniem Wacława Gojniczka z analizy dotychczasowej literatury wynika brak jakichkolwiek źródeł potwierdzających związek Melchiora ze szlacheckim pochodzeniem. – Precyzyjne ustalenia dotyczące biografii tego świętego wymagają dalszej kwerendy i krytycznej analizy – podkreślił naukowiec.



Lud przybył w dniu 15 października r. 1905 na uczczenie Bł. Melchiora Grodzieckiego, nie mogąc pomieścić się w kościele OO. Jezuitów, słucha Mszy św. odprawianej w pro-wizorycznej kaplicy i kazania O. Lipskiego pod otwartym niebem przed kościołem.

Zgromadzenie wiernych przed kościołem Najświętszego Serca Jezusowego, 15 października 1905, po lewej ołtarz polowy, w środku ambona (Muzeum Těšínska)

Pieśń na cześć bł. Melchiora Grodzieckiego.

Witaj, Śląska gwiazdo jasna
Męczenniku Melchiorze,
Dziś ojczyzna twoja własna
Hodły niesie Ci w pokorze.
Ty już dziś przed Bożym tronem
Promieniejesz Świętych chwałą,
A chwalebny swoim zgonem
Sławisz ziemię naszą całą.

Świętym ogniem zapalony
Ciechsz świat Bogu podbiec cały,
By zburzyszy piekła trony
W duszach wnieść tron Bożej chwały;
Wice Maryę błagasz szczerze,
By u Boga to zjednała.
By w Chrystusa świętej wierze
Zjednoczona ludzkość trwała.

Sam też za tę świętą wiarg,
Gdy ją wyznać było trzeba,
Z życia składając ofiarę
Wian zwycięstwa bierziesz z nieba.
Teraz wśród Aniołów grona
Wieczną cieszy się radością,
A w otwarte swe ramiona
Ciechsz przygnając nas z miłością.

Wszakże ty z tej samej ziemi,
Jeden z nas, brat nasz serdeczny,
Wice nas modlitwami swemi
Słoń i wiedź w kraj niebios wieczny.
O błogostaw nam z wysoka
I ojczyźnie Śląskiej twój:
Niech jak długa i szeroka
Trwa we wierze świętej swojej.

Polska wersja pieśni do błogosławionego Melchiora Grodzieckiego wydana w Cieszynie w roku 1905. Rozbrzmiewała w cieszyńskich kościołach oraz ulicach w czasie uroczystości beatyfikacyjnych w dniach 12 do 15 października 1905 roku. (archiwum Davida Pindura)

SITUACJA W KSIĘSTWIE CIESZYŃSKIM

Warto przynajmniej w ogólnym zarysie spojrzeć na sytuację, jaka panowała w Księstwie Cieszyńskim w czasie, gdy urodził się Melchior Grodziecki. Mieszkańcy Cieszyna oraz całego księstwa byli w większości wyznania luteranckiego. Panowała wtedy księżna Sydonia Katarzyna, wdowa po Wacławie III Adamie, który oficjalnie przyjął reformację. Przemiany religijne przyjmowane były zyciawie, zatem na początku lat sześćdziesiątych XVI wieku na większości obszarów Księstwa Cieszyńskiego dominowało wyznanie luteranckie. Po objęciu władzy przez ich syna Adama Wacława sytuacja się zmieniła. Początkowo podejmował on wprawdzie działania umacniające luteranizm, jednak w 1609 przeszedł na katolicyzm, protestantom odebrał kościoły, przekazując je katolikom, księgom katolickim zaś polecił nawracanie poddanych.

EDUKACJA MELCHIORA

Pod koniec XVI wieku Melchior Grodziecki opuścił swoje rodzinne miasto. – Podjął naukę w kolegium jezuitów w Wiedniu, po jego ukończeniu wstąpił do Towarzystwa Jezusowego i rozpoczął nowicjat w Brnie. Praktyki odbywał w kolegium jezuitów w Kłodzku, później w Czeskim Budziejowicach. Dalej kształcił się w Pradze, gdzie w 1614 roku otrzymał święcenia kapłańskie. Po wybuchu wojny trzydziestoletniej, w czerwcu 1618 roku jezuiti zostali wygnani z Czech, później



Procesja ku czci św. Melchiora Grodzieckiego w Czeskim Cieszynie, 7 września 2008
(foto archiwum parafii rzymsko-katolickiej Cz. Cieszyn)

również z Moraw. Melchior Grodziecki udał się na ówczesne Górne Węgry, czyli dzisiejsza Słowacja do Humennego.

Następnie duchowny został skierowany do Koszyc, gdzie został kapelanem wojsk cesarskich. Misję tę oprócz niego pełnili także Węgier Stefan Pongracz i Chorwat Marek Križ. Kiedy protestanckie wojska zajęły miasto, Melchior wraz ze Stefanem Pongraczem i księdzem kanonikiem Markiem Križem przebywali na zamku. Wszyscy trzej ponieśli męczeńską śmierć z rąk żołnierzy księcia Siedmiogrodu Bethlena Gabora, dowodzo-

nych przez generała Jerzego Rakoczego – opisuje historyk David Pindur.

– Po zamordowaniu kanonika Križa nad pozostałymi dwoma jezuitami znęcano się bez litości, próbując na nich wymusić wyznanie wiary. Gdy tak się nie stało, Melchiorowi odcięto głowę toporem, a ciała obojgu wrzucono do kloaki. Wydane zostały katolikom dopiero po rokowaniach z Bethlenem i pogrzebano ich w okolicach Koszyc. W 1635 roku szczątki przeniesiono do Tyrnawy do kościoła klasztornej Sióstr Urszulanek – dodaje historyk.

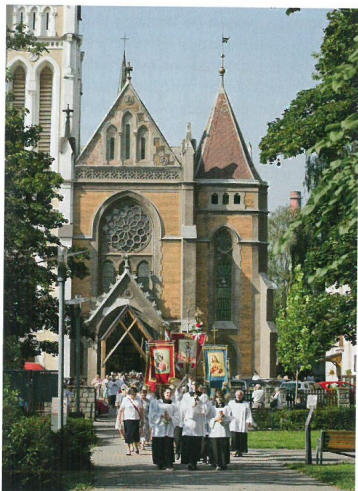
CUDA I ŁASKI

Męczennikom koszyckim przypisywano liczne cuda i łaski, co doprowadziło do rozpoczęcia procesu beatyfikacyjnego już w 1628 roku. Pomimo że po śmierci kapłanów kult męczenników szybko się rozwijał, beatyfikacji dokonał dopiero papież Pius X w styczniu 1905 roku, a kanonizacji Jan Paweł II, 2 lipca 1995 roku.

O ile chodzi o różne cuda przypisywane męczennikom, David Pindur przytacza kilka ciekawych przykładów. Otóż stróż nocny wioski Hertník koło Bardejova miał często w nocy widywać dziwne światło w miejscowym kościele, w którym wtenczas znajdowały się zwłoki męczenników koszyckich. Według relacji świadków ponoć ślady krwi, które zostały na ścianach pomieszczeń, gdzie zamordowano duchownych, nie można było w żaden sposób usunąć. Były widoczne nawet po malowaniu.

Podobno mundur jednego z żołnierzy biorącego udział w torturach poplamiony został krwią księży i pomimo wszelkich starań plam nie dało się w żaden sposób wywabić. Co więcej, także na nowym mundurze plamy pojawiały się na tych samych miejscach.

Hrabina Katarzyna Pálffy wyznała, iż mając bóle, dotykała chore miejsce relikwii Stefana Pongrácza i bóle ustępowały. Zdarzało się też wiele innych cudownych uzdrowień, trudno wytłumaczalnych racjonalnie, a przypisywanych męczennikom.



Procesja z relikwiami św. Melchiora Grodzieckiego w Czeskim Cieszynie z okazji 400. rocznicy jego męczeńskiej śmierci, 1 września 2019 (foto Lena Labajová)



Spotkanie biskupów, księży oraz wiernych z Republiki Czeskiej i Polski na moście granicznym na Olzie, trzeci od lewej biskup pomocniczy ostrawsko-opawski Martin David, po prawej biskup bielsko-żywiecki Roman Pindel, 1 września 2019 (foto Lena Labajová)



Odnowiony relikwiarz św. Melchiora Grodzieckiego, kościół parafialny w Czeskim Cieszynie, 1 września 2019 (foto Lena Labajová)



Relikwiarz św. Melchiora Grodzieckiego (foto Emilia Świder)

ODDANIE HOŁDU ŚWIĘTEMU

Święty Melchior Grodziecki w chwili śmierci miał około 35 lat. Jak już wspomniano, został beatyfikowany w styczniu 1905 roku przez Piusa X w bazylice św. Piotra w Rzymie.

– W Cieszynie odbyła się z tej okazji trzydniowa uroczystość w dniach 12–15 października 1905 roku, a jej organizatorem byli jezuita, którzy w roku 1885 wrócili do Cieszyna. W ten sposób katolicy Śląska Austriackiego oddali hołd i należyły szacunek swojemu rodakowi. W czasie trzech dni w nabożeństwach przed kościołem jezuitów Najświętszego Serca Jezusowego w ówczesnych Alejach Albrechta wzięło udział ponad stu księży i 10 tysięcy wiernych z różnych parafii od

Dobrej przez Karwinę, Ogrodzoną po Ustroniu. Nie brakowało pielgrzymów z Olomuńca, a nawet z Węgier. Kazania wygłoszono w językach niemieckim, polskim, czeskim i słowackim – relacjonuje David Pindur.

Relikwiarz ze szczątkami Melchiora przekazali do Cieszyna jezuita z Tyrnawy. Zostały one wystawione publicznie. W ostatnim dniu uroczystości odbyła się procesja z relikwiami Melchiora do kościoła parafialnego pod wezwaniem św. Marii Magdaleny na prawym brzegu Olzy. W świętyni tej poświęcono ku czci Grodzieckiego jedną z bocznych kaplic. Po odśpiewaniu hymnu Te Deum procesja wróciła do kościoła jezuitów. Współcześnie, od roku 1996, powrócono do tej tradycji. Co

roku w pierwszą niedzielę września przemierza ulicami Cieszyna oraz Czeskiej Cieszyna uroczysta transgraniczna procesja z relikwiami św. Melchiora Grodzieckiego.

MELCHIOR PATRONEM

Święty Melchior Grodziecki został w roku 1996 jednym z patronów nowo powstałej Diecezji Ostrawsko-Opawskiej. Tak samo jest patronem Diecezji Bielsko-Żywieckiej oraz Archidiecezji Katowickiej. W latach 1992–1993 wybudowano na terenie Polski, w Brennej – Lachach, pierwszy kościół pw. św. Melchiora Grodzieckiego. Imię duchownego i nauczyciela nosi również jedyne Katolickie Gimnazjum w Cieszynie. ■



Ołtarz boczny św. Józefa z relikwiarzem (foto Emilia Świder)



Historycy David Pindur (po lewej) i Waclaw Gójnicki przed relikwiami św. Melchiora Grodzieckiego w kościele w Cz. Cieszynie (foto Emilia Świder)